

HORVÁTH RICHÁRD

MÁTYÁS GYILKOSA: ARAGÓNIAI BEATRIX?

■ Az Olvasó, aki e dolgozat tanulmányozására vállalkozik, voltaképpen kegyes család áldozata. Ahogyan szakmai körökben mondani szokás, nem frissen készült fogást találunk elé, hanem „konzervet”, alább korábban napvilágot látott írás újbóli közlésére kerítünk sort. Történt ugyanis, hogy bő évtizede, 2012-ben dr. Garamvölgyi László akkor új kötettel jelentkezett a nagyközönség előtt, melyben arra a következtetésre jutott, hogy Hunyadi Mátyás nem természetes halállal halt meg. Eredményei szerint az uralkodó gyilkosság áldozata lett, s nem más gyilkolta meg, mint felesége, Aragóniai Beatrix.¹ Jelen sorok írója természetesen lélekszakadva sietett a legközelebbi könyvesboltba, s beszerezve a kötetet, nyomban olvasásába kezdett. Az első néhány tucat oldal után azonban csalódás töltötte el: pontatlanságok, módszertani bakugrások sorjáztaak a lapokon. Akkor azonban felmerült a kérdés, hogy az odáig rendben van, hogy magam számára világossá váltak a kötet hiányosságai, ám vajon a történettudományi végzettséggel nem rendelkező olvasóknak ki fog jelezni ez ügyben? Nemde bár egy történésznek nem lehet az is egyik feladata, hogy ezekre a problémákra rámutasson? Nos, ezen felismerést követően készült el, a megszokott könyvismertető írásoknál terjedelmesebb recenzió, s került sajtó alá ugyancsak 2012-ben.²

Természetesen nem a dr. Garamvölgyi-féle kötet az első ilyen témájú, Beatrix királynét gyilkosként bemutató kötet a vonatkozó hazai irodalomban. Voltaképpen 1490 óta kisebb-nagyobb mértékben, hol hangosabban, hol csendesebben, de ez a gondolat jelen volt a közbeszédben. Különösen „jó” korszaka volt ennek a 19. század hazai történetírása, melynek eredményeit bizonyos szempontból még ma is őrizzük, s nem tudjuk elengedni. Ehelyütt persze nincs mód arra, hogy mindennek historiográfiáját részletesen bemutassam, a Mátyás személyét érintő későbbi recepciónak amúgy is hatalmas irodalma van. Azért lehet érdekes e kötet részletesebb bemutatása, mert kevés munkában vannak jelen ilyen koncentráltan a Mátyás uralkodásával, halálával és Beatrixszal kapcsolatos családka toposzok. Tanulmányul szolgálhat a tekintetben, mert manapság szokás a történettudományra úgy tekinteni, hogy „ah, mindenki csak a maga igazát fújja”, ám rendre igazolódik, hogy bizonyos tudományos KRESZ-szabályok be nem tartása biztosan tévútra vezet. Isten ne adj’, még baleset is lehet a dologból.

Joggal vethető fel ugyanakkor a kérdés, mi indokolja, hogy évtized múltán ismét napvilágot lásson ez az írás. A szerzőnek több indoka van, hogy miért teszi ezt meg. Elsősorban azért, mert az ezek iránti igény nemhogy csökkent az utóbbi években, évtizedekben, hanem épp ellenkezőleg, jelentősen növekedett. Érdemes emlékezni rá, hogy az ezredforduló táján még számtalan elméleti írás látott napvilágot, arról zengedezvén, hogy az internet elhozza a tudás és az információ demokratizálódásának korszakát. Mára bebizonyosodott, hogy ez hiú ábránd volt. A konteók és az ostobaság demokratizálódásának korába léptünk. Az alábbi írás egy kis lépés szeretne lenni ezek kiküszöbölésére, a tájékozódni, a világot nemcsak feketén és fehérén látni kívánó Olvasónak nyújtva segítő kezét. Második érvként esik latba az újraközlés mellett, hogy az írás eredetileg egy kizárólag szakmai körökben forgatott, nagyobb olvasóközönséghez csak ritkán eljutó vagy talán soha

el nem jutó, kis példányszámú, folyóiratban jelent meg. Záróindokként hozható, hogy az alább leírtakból számos elem meglátásom szerint – eltérően attól a folyamattól, hogy sok-sok írás a leírása pillanatában menthetetlenül avulni kezd – aktuálisabb, mint egy évtizeddel korábban. Az alábbiakban tehát a 2012-ben megjelent írás terjedelmi okokból rövidített változata olvasható.³

Aki valaha is próbálkozott írásos vitába bocsátkozni, jól tudja, hogy nem egyszerű eleve vesztes helyzetből ismertetni egy munkát, Uram bocsá' még kritikát is gyakorolni vele szemben. Adódik persze a kérdés, miből gondolja a bíráló, hogy helyzete nem sok reménnyel kecsegtet? Különösen akkor, amikor egy Mátyás király életéről és főleg haláláról írott, tehát széles körben ismert és ugyancsak nagy érdeklődést kiváltó témát érintő kötet ismertetésére tesz kísérletet? Az ok nem más, mint amit a bemutatni kívánt kötet mottója frappánsan összefoglal: „Amit a tudósok képtelenek megfejteni, azt mellőzik.” (Sir John Bowring). Eszerint kötetünk címének ismeretében burkoltan bár, de gyanítható: Hunyadi Mátyás halálával kapcsolatosan értelmes válasszal még nem rendelkezik a történettudomány, ezért inkább agyonhallgatja azt. Ezért szükséges azt a kíváncsi magyar olvasókörzség számára a „hivatalos tudomány felkent képviselőinek” körein kívüli személynek megírnia. Nos, erre vállalkozott az immáron jubiláló, huszonötödik könyvét kiadó, a „nem jó- vagy rosszhiszemű, pusztán a tényekre szorítókozó” (184.) kriminalisztika művelője: dr. Garamvölgyi László.

Ilyen felütés után nincs könnyű helyzetben a recenzens, már csak azért sem, mert két megoldás közül kell választania. Az első a kényelmesebb, noha szerény eredménnyel kecsegtet. Eszerint röviden, néhány mondatban közli: az említett kötet szakmai nivója, a szerző forrásismerete és -használata nem felel meg az alapvető tudományos elvárásoknak sem, így nincs miért érdemben foglalkoznia vele. Igen ám, de ebben az esetben hamar orrára koppintának, hogy szakmai felsőbbrendűséggel és ebből fakadóan lekezelő hozzáállással próbálja meg az „igazságot” kiderítő szerzőt és művét félresöpörni. Célját, hogy véleménye a munka jelenlegi és majdani olvasóihoz eljusson, bizton nem fogja elérni.

A másik lehetőség, hogy szakmája szigorú szabályainak megfelelően megpróbálja a kritikája tárgyát képező művet tudományos eredményt és újdonságot tartalmazó szellemi terméként kezelni. Ellenvéleményét tehát hosszabban, aprólékos bizonyítással kísérve fejti ki, vállalva annak kockázatát, hogy az olvasók szőrshálhasogatásnak fogják tartani mondanivalóját. Más megoldás nem lévén, vállalnia kell és részben kötelessége is megtennie ez utóbbit.

1. Először a kötet alaptételéről: „A történészek a mai napig állítják, hogy Mátyás természetes halállal halt meg agyszélhűdésben, gyomorrontásban, esetleg köszvényben. Én pedig azt állítom: Mátyás összeesküvés áldozata lett, és meggyilkolták. Három évig kutakodtam levéltárakban, mire erre a megdöbbentő megállapításra jutottam.” Szerzőnk nem árul zsákbamacskát. Ha csak a címlapot tekintjük, máris tisztában lehetünk a majdani mondanivalóval: „A legendás uralkodó számos népmese hőse, ám a valóságban egy igazi krimi főszereplője volt... Hunyadi Mátyás. Meggyilkolták a királyt.” Azaz Mátyás királyunk nem természetes halállal halt meg, hanem gyilkosság áldozata lett. Nos, az első, de még a második pillantásra sem meglepő állítását követően a szerző több száz oldalon vonultat fel vélt vagy valós bizonyítékokat állítását alátámasztandó. Ezzel párhuzamosan igyekszik azt a képet sugallni, hogy a „hivatalos történelmi álláspont” ezzel merőben ellentétes. Nos, ezek után bármelyik történészben az első gondolat az, hogy akármiképp is igyekszik mindezekkel szemben érvelni, hiábavaló papírpazarlást folytat csupán. Szerencsénkre a generációkon átívelő szakmai összefonódás, egymásra építkezés segítséget jelent egy efféle „szenzációs felfedezés” értékelésekor, tehát a ma történésze nem magányos, nem egyedül végzi izgalmas nyomozómun-

káját. Tudományunk hozzávetőleg másfél évszázados múltjának köszönhetően láthatatlanul is mellette állnak a témát kutató elődei, és segítségére vannak azoknak páratlan gazdagságú publikációi. Rendelkezésünkre áll például Kubinyi Andrásnak, a Mátyás- és Jagelló-kor talán legjelentősebb 20. századi magyar kutatójának idevágó, két évtizednél régebben papírra vetett megállapítása, amelyet dr. Garamvölgyi nem ismer. Lássuk, hogy is hangzik: „Ezzel szemben az országos megdöbbenés, zűrzavar, a felkészületlenség – valamint Mátyás még említendő tervei – azt mutatják, hogy senki sem gondolta volna, hogy ez az esemény (ti. a király halála – H. R.) ilyen hirtelen fog bekövetkezni. Ezért nem véletlen, hogy már igen korán felbukkannak a középkori politikai személyiségek váratlan halála alkalmával szinte menetrendszerűen felmerülő mérgezési hírek. Az itáliai Pesaróban május 8-án úgy tudták, hogy felesége, Beatrix mérgezte meg. Ma már nehéz lenne a mérgezési ügyben állást foglalni. Ha úgy tetszik Nagylucsei kincstartó esetét a svájci kövétkkel, Bakócz házelidegenítési ügyét is lehetne úgy értelmezni, hogy várták Mátyás halálát. Ebben az esetben akár összeesküvést is feltételezhetnénk, ami egyrészt valószínűtlen, hiszen nem jó, ha mérgezési tervről többen tudnak, másrészt ebben az esetben a főszereplők sokkal tervszerűbben viselkedtek volna a halál után. Száz éve Korányi Frigyes orvosprofesszor a krónikás leírások alapján természetes halálra, agyutaütésre gyanakodott. Hozzá kell azonban tennünk, hogy Bonfini nem volt orvos, nem biztos, hogy leírása csak egyféleképpen értelmezhető. Végeredményben az összes, itt nem idézett adatot is figyelembe véve nem zárhatjuk ugyan ki a mérgezés, sőt a megmérgezés tényét sem, ez utóbbit mégis valószínűtlennek tartjuk.”⁴ Talán ennyi elég is annak illusztrálására, hogy mennyire negligálja a „hivatalos” tudomány a nagy király halálával kapcsolatos körülményeket. Ennélfogva ki kell jelentenünk, hogy a tudományos álláspont – vagy legalábbis annak egyik mérvadó képviselője – szerint sem vethető el végérvényesen a mérgezés lehetősége. Legfeljebb a források alapján nem különösebben valószínű.

Aprópó, „hivatalos álláspont”. E kifejezés ugyanis gyámolítja azt a vélekedést, mely szerint a történészek mintegy a nemzet háta mögött összesűgva kívánják megfosztani az igazság után vágyódó honfitársaikat múltjuk valós tényeitől. Anélkül, hogy ezt a véleményt (alighanem hiábavalóan) befolyásolni kívánám, csupán tanulságos példaként tartom szükségesnek megemlíteni, hogy a nemrégiben idézett s a korszak nemzetközileg is elismert kutatójának, Kubinyi Andrásnak 1490/1491-ről írott tanulmányát az utóbbi esztendőkből újabb kutatások, fiatal kutatók számos helyen módosították, alkalmasint megállapításait cáfolták. Utóbbi szerzők ráadásul a HUN-REN (korábban: MTA) kutatóintézetéből és néhai Kubinyi professzor munkahelyéről, az ELTE illetékes tanszékén képzett doktoranduszok közül kerültek ki. Ezen eredmények fényében érdemes talán elmerengeni afölött, hogy milyen elnyomó erővel is bír az a bizonyos „hivatalos álláspont”. Kényelmes és roppant hatásvadász mindennek gyakori hangoztatása, csupán egyetlen hiányossága van: nem igaz. Egészen egyszerűen, a szocializmus egyes időszakaitól eltérően, nem létezik „hivatalos” álláspont, legfeljebb egyes történészek álláspontja, akik sokszor vitákat folytatnak egymással. Sőt akadnak köztük olyanok, akik azonos munkahely azonos szobájában ülnek nap mint nap, s mégsem egyezik véleményük számos történeti kérdésben. Azaz: a történeti és emberi habitus számátalan egyedi nézőpontot alkot, s csak egy közös bennük: a szakma műveléséhez nélkülözhetetlen ismeretek és készségek birtokában fogalmazódtak meg, nem „hivatalos”, hanem hivatásos álláspontok tehát. De ez még csak a kezdet, érdemes rövest a kötet forrásaira tekintenünk.

2. Aki ugyanis figyelmesen olvassa a tárgyalt kötet negyven oldalnál is többre rúgó első két fejezetét (*Matykó* és *Az apród*), meglepő felfedezést tehet. Már néhány sor után is az az érzés kerítheti hatalmába, hogy ezekkel az eseményekkel, „sztorikkal” már találkozott valahol. Eleinte – mint minden Mátyás-korral foglalkozó

személy – Bonfinire, a korszak legfontosabb elbeszélő forrását megalkotó történetíróra gyanakodnánk, de hamar kideríthető, hogy sem ő, sem pedig további elbeszélő vagy okleveles források efféléket nem őriztek meg számunkra. De akkor honnan tudja mindezt szerzőnk? Kutakodás nélkül is megkapjuk a választ, lévén ő maga utal rá több helyütt (például: 30., 35.), hogy e sorok eredete Harsányi Zsolt munkája. Harsányi talán nem szorul bemutatásra, közismert és sikeres írója, újságírója és műfordítója volt a két világháború közti esztendőknél. 1940-ben – azaz Mátyás vélt születési ideje 500. évfordulóján – jelentette meg *Mátyás király* című nagyszabású történelmi regényét, ami hosszú mellőztetés után 1985-ben jelent meg ismét *Matthias rex* címmel. S bár Harsányi kora történészeinek műveit ismerte és használta is (ezt dr. Garamvölgyi nem is feleli el hangsúlyozni, 134.), minden kétséget kizáróan klasszikus történelmi regényt alkotott, fantáziája töltötte ki az általa csupán töredékesen ismert adatok hatalmas réseit. S ez a történelmi regény lett dr. Garamvölgyi sorvezetője, amikor a király 1458 előtti működéséről írt!

A jelek szerint maga is érezte, hogy megállapításai így könnyen vitathatóvá válnának, ezért gondoskodott azok hitelesítéséről. No, persze nem elbeszélő vagy okleveles forrásokkal ütköztette Harsányi „megállapításait” (37.), hanem az ezekkel szemben joggal és kötelezően megfogalmazandó kritikák élet igyekezett elvenni. Történt ugyanis, hogy Harsányi regényének említett 1985. évi kiadásához Fügedi Erik történész írt egy hatoldalal utószót, melyben Harsányit és művét igyekezett elhelyezni az eredeti és az új kiadás korában. Már ő is felhívta a figyelmet a regényes életrajz buktatóira, az abban olvasottak valóságához való viszonyára, utalt a regény súlyos nemzeti (ám eredeti megjelenési idejében teljesen természetes) elfogultságára. S itt csapott le rá dr. Garamvölgyi „szakmai” kritikája. Idézem: „Csinján kell bálnunk a történelmi tárgyú alkotások kritikáival, méltatásaival, műbírálataival (mellesleg ez vonatkozik az irodalomtörténetre is), mert bizony az elmúlt rendszerben azok gyakran pártosak, az aktuális ideológiával erősen átitatottak. Fenntartásaink persze akkor lehetnek, ha az adott politikai rendszer a saját hatalmi érdekeinek megfelelően alakítja, torzítja, hamisítja meg a történelmi tényeket, kilúgozza azok valóságtartalmát, hogy azzal egyszerűen átöblítse az agyakat.” (136.) Kibújt tehát a szög a zsákból: Fügedi kritikáját 1990 előtt fogalmazta meg, így jó eséllyel kell/lehet azt pártos-tudományos véleménynek tekinteni – szemben ugye a fentebb vázolt valós tényeken alapuló igaz magyar történettel –, következésképp a Harsányi regényben foglaltakat akár igazi megállapításoknak is tekinthetjük. Ha jól értem, ezzel szerzőnk átvágta a gordiuszi csomót. Ahelyett, hogy az 1940 előtti, szép számú Mátyás-szakirodalmon rágta volna át magát (az azóta eltelt évtizedek terméséről már nem is szólva), az azt „közismerten” felhasználó Harsányi regényével vélte kiválthatónak ezt a munkát. Aki pedig erre megjegyzést tenne, az vessen magára, egy mindannyiunk örömeire letűnt totalitárius rendszer kiszolgálóját, Fügedi Eriket (is) védené. Láthatóan szerzőnk – a korszak szakirodalmán kívül – nem ismeri Fügedi Eriket és történészi munkásságát sem, akit épp a szocializmusban távolítottak el a levéltárügyből és a történettudományból. Az 1945 előtt ígéretek pályán elinduló, remek szakember hírében álló Fügedi 1953–1965 között a nagykovácsi konzervgyár statisztikusaként (!), majd 1965–1980 között a Statisztikai Hivatal Könyvtárának munkatársaként dolgozhatott. Röviden ennyit a „rendszer kiszolgáló” Fügediről. Nem vele van baj ugyanis, hanem azzal az eljárással (és a méltánytalanul alkalmazott „argumentatio ad hominem” érveléssel), amely Harsányi Zsolt regényét a történelmi források közé kívánja sorolni. Ám ez még csak a kezdet, Mátyás 1458 előtti életideje. Indokolt figyelmet szentelni az uralkodásról és főleg a legnagyobb terjedelemben tárgyalt halálról-gyilkosságról szóló fejezeteknek is. Ennek megtételéhez néhány, a szerző munkamódszerét remekül illusztráló példát érdemes röviden áttekintünk.

4. Az első az ismert ún. köztörténeti adatok tudatos, avagy vétlen mellőzése, a források és az irodalom tudatos/öntudattalan félreértése. Ráhangolódásképpen biológiai csodaként idézhetjük meg Cillei Ulrik alakját, aki ráadásul a 22. oldalon előadottak szerint püspök volt, és 1456. november 9-én Hunyadi László kezétől halt meg, majd kicsit továbblapozva, az 55. oldalon már háttérbeli támogatója a Mátyás ellen 1459 elején szervezett összeesküvésnek, legalábbis a félreérthető fogalmazás ezt sugallja a részletekben esetleg kevésbé járatos olvasónak. Persze összeesküvés ide, külföldi támogatás oda, a király, pontosabban hű hadvezére, Nagy Simon szembeszállt a zendülőkkel. Igaz ugyan, hogy az első csatát április 7-én Körmend táján elveszítette, ezért Mátyás elé állván serege megtizedelését kérte. A bölcs király azonban újabb lehetőséget adott kipróbált katonájának, aki ugyancsak Körmend környékén immáron tönkreverte a Mátyás ellen lázadókat. Ráadásul mindezt tíz nap alatt bonyolította le.⁵ A történettel azonban akad egy nem elhanyagolható probléma, amit dr. Garamvölgyi László figyelmen kívül hagyott: nem igaz. Közel három évtizede ismertek ugyanis azok az eredmények, melyek azt igazolják, hogy csak egy, történetesen Mátyás hadai számára vesztes csata zajlott Körmendnél, s a második, győztes akciót csupán a királyi propaganda teremtette meg. Igaz, az idő megmutatta, utóbbi sikere lényegesen többet ért egy lovasrohamnál. A lázadás ugyanis elbukott, a fiatal Mátyás sikerrel védte meg hatalmát.

A hasonló bakiknál maradván, olykor nehezen értelmezhető önellentmondásokra bukkanhatunk. Remek illusztrációja ennek egy jelentéktelennek látszó kifejezés, a húsvétot közvetlenül megelőző vasárnap, virágvasárnap nevének számtalan formájú előfordulása. Eleinte persze csak egy lektor hiányára gyanakodnánk, ám figyelmesebben olvasva a kötetet, ennél alighanem többről van szó. Dr. Garamvölgyi – erről még lesz szó bőven – számtalan szerzőtől vett át rendkívül hosszú, olykor oldalakat kitevő vendégszövegeket, jelezve persze azok más szerzőtől való voltát. Ezekben, Mátyás halálának körülményeiről lévén szó, sokszor előfordul a virágok ünnepének (Bonfininél: „celebratione Palmarum”) neve, ami a virágvasárnap latin nevének magyarosítása. Ugyancsak több helyütt olvashatjuk magát a virágvasárnap ünnepnevet is ezen átvett idézetekben. Ám amikor maga a szerző fogalmaz, más a helyzet. Mintha nem lenne tisztában azzal, hogy miről is ír: „Pompás az ünnepség, drágán van feldíszítve az oltár, elegáns mindenki, Mátyás ezúttal is megadja a módját – hitvallásának megfelelően – a virágok ünnepének.” (171–172.) Hogyan történhet meg dr. Garamvölgyivel, hogy ennyiszer olvasva több más szerző idevágó dolgozatát, nem lett világos számára, hogy miféle ünnepről is van szó?

Ugyancsak megdöbbentően hat a korban és a témában kevésbé járatos érdeklődő, nemhogy a szakember számára, hogy a kötet egészében az „uralkodóházak”, „uralkodócsaládok” kifejezés következetesen „udvarházak” formában bukkan fel (pl.: 59., 153., 264.), amely szó köztudomásúan nem famíliát, hanem ’nemesi lakóhely’-et, azaz magát az épületet jelenti. A mátyási hadsereg gyalogsága által használt védőfelszerelések terén is mosolyra fakasztó terminológiai megoldásba botlunk. Eszerint a nehézfegyverzetű gyalogság „egymáshoz támasztott nagy ülőpajzsokkal fal módjára vette körül a könnyű gyalogságot...” (93.) Eleinte persze csupán gépelési hibának vélnénk az ülőpajzs feltűnését, s helyesen ütőpajzsra javítanánk magunkban a szöveghelyet. Ám ez sem segít, ugyanis könnyű ütőpajzsokkal nem lehet falat alkotni, csak nehéz állópajzsokkal, ún. pavézékkal, amint azt tették is a korban.

Láthatóan a szakmók körül is akadnak zavarok a kötetben. Szerzőnk állítása szerint Mátyásnak „20 ezer firenzei és dalmát építész, ornamentátor dolgozott” (80.). A számadat teljesen képtelen voltárról nem szólva, az idézet további szövegfelhasználási eljárásra is rámutat. Minekutána dr. Garamvölgyi László ezen adatot Teke Zsuzsa állításaként tárja elénk, s a neves középkorkutatótól csupán két

művet tüntet fel irodalomjegyzékében, könnyű nyomára bukkanni a szöveghelynek. Ez pedig a *História* című történelmi népszerűsítő folyóirat 2008. évi 10. száma, amelyben valóban megjelent Teke Zsuzsa *Mátyás itáliai politikája*⁶ című kis írása. Ám ebben sehol sem esik szó dalmát vagy itáliai díszítőkről, különösen nem 20 ezerről. Egy oldallal előrébb lapozva a folyóiratszám egészen végigfutó kronológiai segédtablán azonban megtaláljuk a nevezett idézet alapját jelentő szöveget teljes terjedelmében, igaz ott csak húsz főt említve.⁷ Az idézőjelek közt olvasható szöveg tehát teljes egészében innen származik, az eredetitől eltérően tévesen kiegészítve, s valós szerzője helyett egy neves történész-kutató nevéhez kötve. Ennyit a pontosságról és a tények tiszteletéről.

5. Az efféle „apróságokhoz” képest azonban dr. Garamvölgyi felvonultat igaz nagyágyúkat is bizonyítási eljárása során. Ezek sorában az egyik Szapolyai István ausztriai kormányzó 1490. április 21-én, tehát a király április 6-i halála után kelt, Bártfa városának címzett levele. Ebben szerepel egy mondat, amelyet dr. Garamvölgyi a gyilkosságban tettestársnak minősített Szapolyai részéről beismerő vallomásnak tekint. No, de miben is áll a beismerés?

Érvelése szerint a levél zárószóiban megfogalmazott, Fraknói Vilmostól vett mondanivaló („Immár elmélkedjünk arról, hogy Magyarországot a szorongattatástól és elnyomástól, mit ekkorig szenvedett, megszabadítván, régi szabadságba helyezzük vissza”, 207.) világos bizonyítéka annak, hogy Szapolyai István mindenben együttműködött a gyilkosságot tevőlegesen végrehajtó Beatrix királynéval. Vélekedése szerint erre nem más, mint a „megszabadítván” szó utal egyértelműen: „Hogyan fogalmaz Zápolya? 'Megszabadítván!' Nem azt írja, hogy megszabadult az ország – már ha ragaszkodunk a szóhoz, de ez még mindig bűnösséget sugall – a 'szorongattatástól és elnyomástól'. Nem! Kifejezetten a tevőleges magatartásra utal, amely ebben az esetben bizonyára nem lehet más, mint gyilkosság.” (207.) Minthogy szerzőnk érvelésében kulcspozíciót foglalnak el a fentiek, illő, hogy alaposabban is megvizsgáljuk a kérdéses szöveghelyet.

Ami a mondat értelmezését illeti, érdemes annak ősforrásáig a latin eredetiig, illetőleg első magyar nyelvű közlőjéig visszamenni. Kezdjük az utóbbival. Fraknói Vilmos két művében is hozza ezt a mondatot magyar fordításban. Lássuk a két szöveget.

„Immár elmélkedjünk arról, hogy Magyarországot a szorongattatástól és elnyomástól, mit ekkorig szenvedett, megszabadítván, régi szabadságába helyezzük vissza!”⁸

„Immár arról elmélkedjünk, hogy Magyarországot a szorongattatástól és elnyomatástól, a mit ekkorig szenvedett, megszabadítsuk, régi szabadságába visszahelyezzük.”⁹

Nem kell filológusi diploma annak megállapításához, hogy a két változat nem egészen ugyanazzal a jelentéssel bír. Míg az elsőt valóban lehet úgy értelmezni, hogy az ország épp megszabadult valami nagy tehertől, addig ez a második esetben már nehezen megtehető. Ebben arról szól Szapolyai, hogy az eladdig ért bajoktól ezután megszabadítsák az országot, tehát egy elkövetkező feladat végrehajtására utal, s nem múltbéli eseményre. De ez csak a fordítások gondja. Ráadásul dr. Garamvölgyi Lászlót ez a problematika sem zavarta meg, minthogy csak az egyik változatot ismerte, történetesen azt, amelyik kapóra jött koncepciója igazolásához. De vajon melyik a helyesebb, a valósághoz közelebb álló? A válaszáért a latin szöveghez kell visszatérnünk.

Ennek megtétele előtt azonban nyomatékositani kell, hogy egy levélből kiragadott mondat (amiről itt szó van) olykor bizony más értelmezést nyerhet, mint aho-

gyan azt leírója elképzelte. Így történt ezzel a Szapolyai-mondattal is. Ha ugyanis az egész levelet tekintjük – immáron nem először –, meglepetésben lehet részünk. Abban ugyanis szó sincs a zsarnok királyról. Éppen ellenkezőleg. Szapolyai az arról tájékoztatta a várost, hogy a király halála akkora csapás, amely őt is megrendítette. Az uralkodó elvesztésével előállott helyzet nagy veszélyt jelent számukra is, ezért működjenek együtt ottani embereivel (a Szapolyaiaknak Szepesben és Sárosban kiterjedt birtokaik voltak). Corvin János és Beatrix kérésére – habár azok Budára tértek vissza – ő Ausztriában maradt annak védelme miatt. Végezetül meghagyta nekik, hogy „...különösképp gondoskodjatok, hogy zsoldosok vagy idegen hadak ott munkálatokat és ostromokat ne kezdjenek, erősségeket ne emeljenek, s gondoskodjatok és figyelmezzetek, hogy azoktól a baljós előjelektől és szenvedésektől, melyeket veletek együtt a Magyar Királyság eddig elszenvedett, megszabadíttasson, s az ország veletek egyetemben régi szabadságába visszaállíttassék.” A szöveggörnyezet és a megfogalmazás napnál világosabb: Szapolyai éppen nem Mátyás ellenében nyilatkozott, hanem annak halálát fájlalta, óva intette Bátrfát az esetleges katonai veszélyektől. Azonfelül a két legfontosabb igealak nem múlt idejű, hanem előremutató: liberetur: 'megszabaduljon', illetőleg restatuetur: 'visszakerüljön'.¹⁰

6. Nem maradhat ki semmilyen Mátyás személyével kapcsolatos értekezésből a kortárs elbeszélő, Antonio Bonfini és műve. Nemcsak azért, mert övé korszakunk legfőbb elbeszélő forrása, hanem azért sem, mert dr. Garamvölgyi őt tekinti első és legfontosabb tanújának, egészen pontosan szemtanújának.

Kétségtelen, Bonfini 1490 áprilisában Bécsben tartózkodott, ekként tehát a király halálának leírását tárgyaló sorait kortárs szövegtenünként kell és érdemes értékelnünk, ahogyan azt a recenzeált kötet szerzője is tette. Ami azonban már módszertani galibát okoz, az eljárásának két mozzanata. Egyfelől a legcsekélyebb fogalmunk sem lehet arról, hogy a nevezetes napokon a történetíró mennyire volt és lehetett részese a király haldoklása körüli eseményeknek, azaz valóságos szemtanú-e, avagy csak közvetett, noha térben és időben közeli szemlélő. Másfelől, s ez talán a fontosabb szempont, miből gondolja az utókor kutatója, hogy a király rosszulletének tüneteit mai szemmel is értékelhető módon vetette papírra? Távolságok e sorok írójától annak meghatározása, hogy miben is halt meg a király (erről egyébiránt még lesz szó), de az bizonyos, hogy annak leírása csupán egy laikus szöveg.

Tisztáznunk érdemes: Bonfini művének magyar fordítása – habár páratlan szakmai teljesítmény – mégsem szabályos orvosi leírás, még ha szerzőnk akként is kezeli. Noha Kulcsár Péter fordítása szigorúan szövegű, de dr. Garamvölgyi általi értelmezése egy helyütt erőltetett. Önmagában ennek a momentumnak nem lenne jelentősége, ha nem a „perbeli érvelés” lényegéhez szolgálna adalékkal. Szerzőnk szerint ugyanis, amikor Mátyás visszatérve a hosszú virágvasárnapi szertartásról megtudja, hogy felesége még a város templomait járja körbe – minthogy éhes volt –, fűgét kért Péter kamarástól. Utóbbi végül állott, rothadt gyümölcscsel tért vissza, ami miatt a király éktelen haragra gerjedt. Nos, itt érdemes a szöveg eredetijére és magyar fordítására egyaránt figyelni. Kulcsár Péter remekbeszabott fordítása ugyanis a szöveg eredeti értelmét adja vissza: „...ám ez rothadhat, állottat hozott, s amikor belekóstolt, az első falásra úgy felbosszantotta ennek ostoba szolgálata, hogy haragra lobbant”. Dr. Garamvölgyi értelmezése szerint (175.) ehelyütt nem a kiszolgálásról van szó, hanem arról, hogy a király valóban a füge íze miatt lobbant haragra. Valóban, a vonatkozó szövegrész latin eredetije is így értelmezendő: „...ita in primo morsu offensus est stolido illius ministerio, ut in iram exanderit”. Eszerint a király számára rögvést az első ízlelésnél kiderült, hogy a füge ehetetlen, így aligha tételezhető fel, hogy Mátyás akár csak egy szemet megevett volna belőlük, mert hát akárhogy is kerülhetett rossz ízű füge a királyi asztalra, azt a feldühödött uralkodó aligha kívánta megenni. Ha pedig így áll a dolog, kötetünk alaptételeinek egyike vész el:

Mátyás király megkóstolni ugyan megkóstolta a „mérgezett” füget, de meg aligha ette. Bonfini szövege is arra utal, hogy az első kóstolás, harapás után érezte, baj van a gyümölcsrel. Így pedig a mérgezéselmélet lényege semmisül meg: nem kerülhetett a király szervezetébe mérge. Arról a kriminalisztikai szakíró szerint végül könnyedén megkerült kérdésről nem is szólva, hogy egyetlen szem, bürökkel átítatott füge elegendő-e egy ember halálához vagy a mátyásihoz hasonlatos súlyos rosszuléhoz? Mert azt ugye nem gondolhatjuk, hogy Mátyás királyunk érezve a gyümölcs szokatlantul rossz ízét, mégis többet evet belőle, csupán mert „farkaséhes” volt! Utóbbi felvetés, legyen bármennyire is hipotetikusnak tűnő, szerzőnk érvelésének ismeretében igencsak helyénvaló. Könyvében ugyanis ő maga utal arra, hogy a halál beálltához nem volt mindig elegendő egy egész pohár büröklé elfogyasztása (299.), így aztán egyetlen szem füge büröktartalma – amelynek teljes elfogyasztását sem vélelmezhetjük – a Bonfinitól ismert királyi rosszullett tüneteit is aligha produkálhatta.

7. Van azonban a források használatának egy másik vetülete is. Szerzőnk ugyanis – különösképpen a „gyilkosság” részleteinek és előzményeinek ismertetésekor – bőségesen támaszkodik korábban megjelent „szakírók” munkásságára is. Közülük, vállalva a szubjektív válogatás vádját, kiemelhető két név: Grandpierre K. Endre és Steve Nording. Mindketten – természetesen egymástól függetlenül – arra a következtetésre jutottak, hogy Mátyás nem természetes halállal halt meg. Anélkül, hogy hosszabban elidőznénk érvrendszerük fölött, pár mondat erejéig mindkét „forrásról” érdemes szót ejteni.

Grandpierre K. Endre *A magyarok titkos története* című, 1991-ben a Titokfejtő Kiadónál megjelent kötete lényegében nem szól másról, mint a magyar királyok zömének erőszakos haláláról. Utóbbi „tények” természetesen krónikás forrásokból származnak, noha egyetlen hivatkozással sem találkozunk a kötetben. Erre persze mind Grandpierre Endre, mind pedig hosszan, majd tucatnyi oldalakon át szövegét átemelő és azt idézőjelek közt vendégszöveggént kezelő dr. Garamvölgyi László azt mondaná, hogy az csupán történészi kukacoskodás. Ami egy történész-kutatóval szemben érthető ellenérv, csupán egy kis hiányossága van. A 21. század digitális világában egyes szövegek párhuzamait vagy akár eredetijét nem különösebben nehéz feladat megtalálni. Nos, csak illusztráció gyanánt idézem Grandpierre K. Endre Károly Róbert haláláról írott sorait, amelyekben a *Thuróczy Krónika* szövegét idézi perdöntő bizonyítékként. Amint azonban a szövegnek nemhogy latin nyelvű kritikai kiadását, csupán jegyzetelt magyar fordítását kezünkbe vesszük, rögvest világossá válik, hogy az inkriminált krónikahely nem más, mint egy közismert Horatius-parafrazis. Talán nem hihetetlen e sorok írójától a kijelentés: ez a jelenség nem egy alkalommal megtalálható dr. Garamvölgyi egyik legfontosabb szakirodalmi forrásában. Grandpierre megállapításai talán figyelmenlenségből, talán a forrásokban való járatlanságából adódóan finoman szólva is kétesek. Természetesen mindez igaz a Mátyás halálát leíró részekre is: a nála szereplő (így dr. Garamvölgyinél szóról szóra olvasható: 185.) 1489. évi váratlan megbetegedés éppen úgy hiányos ismeretekből fakad, mint például a „reggeli elmaradásának” ismertetése, ami a korban egyszerűen mai formájában még nem létezett (173.).

Végezetül egy újabb, filológiai szempontból sem érdektelen „szenzációs forrás” dr. Garamvölgyi „bizonyítási eljárásának” remekei közül: ugyancsak Grandpierre-nél szerepel Mátyás királyunk – a kötet szerint – 1489 májusában „Alfonso calabriai herceghez” írt levele, melyben a király felesége gonoszságáról értekezik, valamint arról, hogy esetleges halála után „amennyiben az megelőzné az övét, ő legyen az uralkodásban utódunk s vegye kezébe a kormányzás gyeplőit”, szól az idézet. Az első pillantásra meglepő levél tartalmát tekintve azonban korántsem tartalmaz olyan meghökkentő dolgokat, amint azt Grandpierre, általa pedig dr. Garamvölgyi feltételezi. Először azonban korántsem érdektelen néhány szót szólni a szöveg történetének.

E sorok írója ugyanis, figyelembe véve, hogy Grandpierre (és tőle teljes terjedelmében átvéve dr. Garamvölgyi is) magyar fordításban hozza a szöveget – áttekintette az elérhető, s magyarul napvilágot látott Mátyás levélkiadásait is, de a nevezett dokumentumnak nyomára nem akadt. Így nem volt más megoldás, további keresésre kellett adnia a fejét. Ennek eredményeképpen bukkant rá Berzeviczy Albert Beatrix királynéről írott, máig egyetlen életrajzi összefoglalójának szövegében, természetesen a Grandpierre Endrénél, így pedig dr. Garamvölgyi Lászlónál szereplő rész magyar fordítására. Ám még ennél is tovább léphetünk némi kutakodással, s egészen 1898-ig juthatunk a szöveg feltűnéseinek vizsgálatát illetően. Ekkor jelent meg ugyanis a *Századok* folyóirat hasábjain Fraknói Vilmos *Mátyás király magyar diplomatái* című tanulmányorozatának tizedik közleménye, amelyik történetesen a minket most érdeklő Sánkfalvi Antal prépost, majd püspök diplomáciai tevékenységét tekintette át a kor pozitívista szemléletének megfelelően. Éppen e gyakorlatnak köszönhetjük, hogy Fraknói, aki egyébiránt hosszas magyar idézeteket ad a szövegből, feltűnési forrásának leelőhelyét, s eredménye elég meglepő. A kérdéses szöveg latin eredetije utoljára Kovachich Márton György kiadásában látott napvilágot a 18. század végén.¹¹ S ekkor éri újabb meglepetés az érdeklődőt: nem egy szokványos terjedelmű levéllel van dolga, hanem egy közel tíz oldalt kitevő követutasítással.

Nem tartozik szorosan témánkhoz, ám érdekes tudománytörténeti vizsgálódás tárgyát képezhetné annak vizsgálata, hogy Fraknói, valamint a nála éppen tíz esztendővel később publikáló Berzeviczy szövegünk mely részét tartotta fontosnak magyar fordításban közzétenni. Ha csak ezeket a kiragadott, s könnyen hozzáférhető részeket vesszük górcső alá, máris világossá válhat, hogy forrásunkban semmi különöset – stílszerűen: „perdöntőt” – nem kell látnunk. Lényege kimerül abban, hogy Mátyás ecseteli sógorának Beatrix terveit és tetteit hatalom majdani megtartását illetően, de (és most ez az igazán fontos) nyomatékosan felhívja Alfonz figyelmét arra is, hogy ha nem sikerül Beatrix beleegyezésével Corvint még az ő életében királlyá tenni, akkor halálát követően egy újonnan választott uralkodó (különösen, hogy Mátyás világosan látta, a magyar bárók többsége egyáltalán nem vagy nem egykönnyen fog Corvin mellé állni) bizony rútul elbánhat az özvegygel. Sőt annak még testi épsége is veszélybe kerülhet, így egyértelmű, Mátyás felesége majdani sorsa iránt is aggódik. De hassanak ezek a mondatok bármilyen meglepőnek, újdonság értékük vajmi csekély, hiszen a korszak diplomáciai dokumentumaiban 1488/1490 táján rendre ezekbe, a királyné trónutódlásával kapcsolatos kijelentésekbe ütközhetünk, ami értelemszerűen a történeti szakmunkákban is tetten érhető.

E hosszúra nyúlt „forráselemzést” követően pár rövid mondatot szentelnünk kell dr. Garamvölgyi másik szakirodalmának is. Ennek szerzője nem más, mint Steve Nording, aki *Mátyás király magánélete* címmel publikált 2002-ben izgalmasnak ígérkező kötetet. Azt leszámítva, hogy hivatkozások terén utóbbi szerző sem kényeztetni el az érdeklődőt, dr. Garamvölgyi bátran tekinti az ő művét is forrásnak és – munkamódszerének megfelelően – hosszasan idéz tőle (pl. 226.). Nos, anélkül, hogy bővebb kommentárt fűznénk hozzá, itt az ideje elmondani, hogy Steve Nording valójában írói álnév. Ezt a tényt az olvasó számára dr. Garamvölgyi sehol sem jelzi, minthogy a jelek szerint talán maga sincs tisztában a helyzettel. A jó hangzású angolszász név ugyanis nem mást takar, mint Nemere Istvánt, korunk egyik, a történelemtől az ufőrejtélyig terjedő témakörben alkotó, „titokfejtő” íróját. Ez a kötet is bekerült tehát egy 15. századi témájú, „tényeken alapuló” monográfia forrásmunkái közé.

8. Ha már módszertani fejtegetésekkel kezdődött e kis írás, a befejezéshez közeledve is helye van egy metodikai észrevételnek, amely dr. Garamvölgyi Lászlónak a főszereplők megítélésére vonatkozó szempontjait segít megismernünk. Műve elején határozottan kijelenti, hogy: „A kriminalisztika túllép a cselekmény be-

fejezésénél, hiszen a következményekre is kíváncsi (kauzalitás), amelynek precíz tisztázása elengedhetetlen.” (13.) Tehát lássuk, mi is történt Mátyás halálát követően, ami azt igazolná, hogy a nagy király előre eltervezett összeesküvés áldozata lett volna. Szerencsés módon az utóbbi esztendőkből – a valóban fontos forrásnak számító Bonfinit most nem számítva – részben Kubinyi Andrásnak és E. Kovács Péternek, részben pedig Neumann Tibornak köszönhetően minden eddiginél jobban ismerjük az 1490–1492 közötti másfél-két és fél esztendő politikai és katonai eseményeit. Mindezen eredmények alapján bátran kijelenthető, hogy a legcsekélyebb jele sincs annak, hogy Beatrix és állítólagos tettestársai (Szapolyai István, Bakóc Tamás, Bátorfi István stb.) előre összehangolt lépéseket tettek volna a királyné trónra segítségét illetően. Sőt Beatrixot épp Bakóc és számos báró együttes akaratából távolították el a hatalomból. Ebből fakadón sokadszorra adódik a kérdés: dr. Garamvölgyi vajon tudatosan feledkezik meg ezekről a kutatási eredményekről (metalán egyáltalán nem ismeri őket) vagy pedig egyszerűen politikai antitalentumoknak tekinti a kor legfontosabb döntéshozóit? Ráadásul egytől egyig az összeset. Vajon Bakóc vagy Szapolyai szellemi-politikai képességei csupán odáig terjedtek, hogy megölték a királyt, aztán várták, hogyan alakulnak a dolgok? Nem számoltak az osztrák, lengyel és cseh trónkövetelőkkel? Megfeledkeztek a török katonai erejéről? Jelentéktelennek tekintették volna a legnagyobb világi birtokos Corvin János katonai erejét? Aligha.

De akad itt még egy szempont, mégpedig Beatrixé. Abban teljes mértékben egyet kell értenünk dr. Garamvölgyivel, hogy a királyné élénk levelezést folytatott itáliai rokonaival és azok szövetségeseivel. Afelől sem lehet kétségünk, hogy e levelek között volt bizony többé-kevésbé titkos jellegű is, erről a mára publikált követjelentések szép számmal adnak hírt. Ugyancsak nehéz lenne tagadni azt a tényt, hogy Mátyás felesége a legkevésbé sem nézte jó szemmel férje törvénytelen fiának trónra juttatásának és Sforza Biankával való házasságának tervét. Ám mindezek dacára egy súlyos jogi-politikai szempontot sem hagyhatunk figyelmen kívül. Mégpedig azt a korszakunkban magától értetődő, de az utókor kutatói – s dr. Garamvölgyi által is – sokszor mellőzött tényt, hogy a királynéi hatalom voltaképpen csak a királyival egyetemben, király hatalmával együtt értelmezhető. Ebből eredően Beatrix számára az egyetlen biztosíték, hogy a hatalom csúcán vagy annak közvetlen közelében maradjon, nem volt más, mint Hunyadi Mátyás minél hosszabb ideig tartó uralkodása. Azzal is tisztában kellett lennie, hogy sem a magyar bárók (így állítólagos tettestársai: Szapolyai vagy Bátorfi), sem a nemesség nem látta szívesen asszonyt a magyar trónon, ahogyan erre korábban már volt példa a királyság történetében. Ha pedig erről nem lehetett szó, akkor csak abban reménykedhetett, hogy a fentiek dacára férje még életében úgy határoz, hogy őt teszi meg utódjául. Ám ha erre számított, a döntés megszületéséig és nyilvánosságra hozataláig a legkevésbé sem állt érdekében Mátyás meggyilkolása. Így a Cui prodest? talán kriminalista szemmel sem elvetendő elvét tekintve legalább is halovány kételkedésünket érdemes rögzíteni szerzőnk álláspontját illetően.

9. Végezetül essen szó arról, a magyar középkorkutatók mit is gondolnak Hunyadi Mátyás haláláról. Emlékezzünk Kubinyi András korábban idézett álláspontjára, aki szerint a mérgezés sem elvethető, csak sokkal kevésbé valószínű, mint más lehetőségek. Hunyadi Mátyás valóban történelmi léptékű jelentősége aligha halálának körülményein múlik. Eszerint tehát a szerző és „a történészek” közötti szembenállás lényegesen kisebb mértékű, mint ahogy azt az ismertetett kötet sugallja. Sőt alkalmasint efféle ellentét nem is létezik.

Van azonban ellentét a két fél között máshol. Abban ugyanis a recenzens vitakozni kíván, és érveire minél szélesebb közönség figyelmét fel kívánja hívni – amiről voltaképpen az eddigi oldalak is szóltak –, hogy dr. Garamvölgyi Lászlónak a szenzációsnak egyáltalán nem mondható végkövetkeztetéséig vezető útja hemzseg a szakmai tévedésektől, hibáktól és módszertani képtelenségektől! Ám ha a hely-

zet ennyire egyértelmű – teheti fel a kérdést az érdeklődő –, vajon miért volt szükség egy tanulmány méretű recenzióra?

A válasz és a megoldás nem csupán szakmai kérdés. Óhatatlanul is érintenünk kell a történettudomány megítélését és az érdeklődő külvilággal való kapcsolatát. Képzeld el egy pillanatra, hogy valaki előállna egy nagy terjedelmű kötettel, melynek alapötlete, hogy a Nap a Föld körül kering. Legfőbb bizonyító érve az lenne, hogy lám-lám, naponta kinézve az ablakon bárki láthatja, hogy a fényes égtest szépen körbejárva a horizontot, minden esetben keleten tűnik fel, és nyugaton válik láthatatlanná, stb. Aligha kell magyarázni, rögvest neveltség tárgyává válna a szerző és műve egyaránt, hiszen tételével és igazolási eljárásával szemben részben kiváló szakemberek közössége, részben a biztos köztudatot képviselő közvélemény hördülne fel, mondván, aki a csillagászathoz, fizikához nem ért, ne írjon a témáról könyvet. S lássuk be, ebben azért akad némi megfontolásra érdemes igazság.

A történelemmel azonban nem pontosan ez a helyzet, ami természetes és egészséges folyamat eredménye. A természettudományokhoz képest vele szemben sokkal nagyobb az érzelmi töltet, a pusztán kíváncsiság vagy aktuális érdekekhez való alkalmazásának igénye. Ezekből adódóan figyelem is több jut rá sok más tudományághoz képest. Csakhogy néha átesünk a bizonyos közmondásbéli ló másik oldalára. Azon túlmenően, hogy a történettudomány művelőit olykor nem is tekintik egy szaktudást igénylő diszciplína képviselőinek, e tudományterület sorsa olykor a labdarúgásával és a politikáival látszik egybefonódni: azaz „mindenki ért hozzá”, vagy ha mégsem, határozott véleménye azért van róla. Ráadásul a természettudományoktól eltérően valóban sokkal nehezebb e tudomány esetében megfellebbezhetetlen igazságokról, alkalmasint axiómákról beszélni, ezért a szakmai vita és az új szempontok, kérdések felbukkanása természetes folyamat régtől fogva. Ha azonban ezt tetézi a korszakról korszakra változó (jobb esetben) társadalmi, (rosszabb esetben) politikai nyomás, akkor az erősen képes rombolni (és rombolta/rombolja is) az e tudományágra és művelőibe vetett bizalmat.

Bárhogyan csúrnjuk-csavarjuk is mondandónkat, tagadhatatlan tény, hogy a források és az alapvető módszertani és kutatástechnikai fogások ismerete nem mellőzhető történeti tárgyú munka készítésekor. Ezek egyikének-másikának vagy – mint recenzeált kötetünk bizonyítja – többségének elmaradása tagadhatatlanul kárt okoz a tárgyalt téma jelenkori és későbbi megítélésében, s szükségszerűen téves rész- és végeredményekhez vezethet. Ez azonban a kisebbik, egy szűkebb tudományos közösséget érintő, kérdés. Annál jelentősebb viszont az, hogy „módszertanával”, a közvélemény vélt vagy valós álláspontját, érzelmeit kiszolgáló szemléletével, nehezen nyilvánítható mennyiségű tárgyi hibájával alighanem kevésbé válik hasznára korunk történelemszemléletének. S az erre való figyelem felhívása erkölcsi és szakmai kötelezettsége egy magyar történésznek.

■ JEGYZETEK

1. Dr. Garamvölgyi László: *Hunyadi Mátyás – meggyilkolták a királyt*. Bp., 2012.
2. Horváth Richárd: *(Lehet, hogy) meggyilkolták a királyt!* (Formabontó könyvismertetés) *Történelmi Szemle* 54. (2012) 503–526. – Interneten: https://tti.abtk.hu/images/kiadvanyok/folyoiratok/tsz/tsz2012_3/503-521_horvath-r.pdf (megtekintés: 2024. 02. 01.)
3. A jegyzetek többségét terjedelmi okokból töröltem, csak ott maradtak, ahol hiányuk már értelemszerűen zavaró lett volna. A szövegben szereplő egyes idézetekhez tartozó szöveg- és forráshelyek jelen írás első kiadásának jegyzetanyagából visszakereshetőek.
4. Kubinyi András: *Két sorsdöntő esztendő (1490–1491)* *Történelmi Szemle* 33. (1991) 4.
5. Dr. Garamvölgyi: *Mátyás király i. m.* 87.
6. *História* 30. (2008/10) 17–22.
7. Uo. 15.
8. Fraknói Vilmos: *Hunyadi Mátyás király 1440–1490*. (Magyar Történelmi Életrajzok) Bp., 1890. 392.
9. Szilágyi Sándor: *A Hunyadiak és a Jagellók kora (1440–1526)*. Írta: Fraknói Vilmos. (A magyar nemzet története IV Bp., 1896. 334.
10. Neumann Tibor: *A Szapolyai család oklevéltára*. I. Levelek és oklevelek (1458–1526) (Magyar Történelmi Emlékek. Okmánytárak) Bp., 2012. 174–175.
11. Martinus Georgius Kóvachich: *Scriptores rerum Hungaricarum minores*. Tomus I. Budae, 1798. 341–350.